

KNJIŽEVNA POROČILA

Lucien Tesnière: Oton Joupantchitch, poète slovène. L'homme et l'oeuvre Paris, Les Belles Lettres, 1931. XVI + 384 str. S pisateljevim portretom.

„Grenko je biti slovenski pesnik“, je nekoč zapisal Župančič. Zato bi Tesnière rad osladil pesniku to nezasluženo grenkobo: razglasil bo njegovo hvalo po Franciji. S to mislijo zaključuje avtor svoja izvajanja o Župančiču, zbrana v svojem dokaj obsežnem delu. Ko drugega za drugim obračamo lično tiskane liste njegove knjige, se nehote zadivimo nad tem pogumnim Normanom, ki se je morda bolj kot katerikoli drugi tujec umel zamisliti v naš slovenski svet, preden se je lotil težke naloge, katere sad po večletnem dozorevanju leži pred nami. Osvajalni duh njegovih prednikov, ki v njem še živi, je pripomogel, da je pridobil za Francijo duhovno in umetniško bogastvo velikega slovenskega pesnika, zase pa našo hvaležnost in naše simpatije.

Tesnièreova študija je prvi poskus velikega formata, spraviti največjega slovenskega pesnika sodobnika pred francoski intelektualni forum. Seveda bi bilo pretirano misliti, da bo odslej Francija nosila njegove pesmi tesno pri srcu in ga dosledno uvrščala, kakor bi pač zaslužil, med velike pesnike drugih narodov, ki že imajo v Franciji državljansko pravico. Izpolnitev takih želja in nadej vedno zavisi od raznih neracionalnih faktorjev, ki jih človek nikdar ne more uzreti vnaprej in tudi ne podrediti svoji volji. Zato bi bilo prenačljeno, danes soditi o tem, kako bo Tesnièreova knjiga vplivala na mnenje francoskega kulturnega sveta. Z gotovostjo pa smemo trditi, da bo Župančiča bližje spoznala cela vrsta resnih znanstvenikov in literatov. In če bi bilo samo to, bomo lahko veseli, kajti vzajemnost med kulturnimi narodi sloni v najširšem smislu le na nekaj ljudeh, ki sporočajo spoznane duhovne zaklade v vsa področja svojega kulturnega kroga.

Popolnoma napačno bi bilo misliti, da naši kulturni pojavi Francijo morda malo brigajo. Nasprotno, dandanes se v Franciji sistematično registrira vse, kar sodi v kulturno dogajanje, tudi tisto, kar rodi naša mala slovenska domovina. Poročevalec o teh dogodkih je vprav Lucien Tesnière¹, ki je kakor naša antena v Franciji, prestrezajoča vse valove, ki jih emanira naša narodna duša.

¹ Lucien Tesnière, profesor slavistike na univerzi v Strasbourgu, je več let zelo uspešno deloval na ljubljanski univerzi. V šolskem letu 1927./1928. je na univerzi v Strasbourgu prvič v Franciji predaval o slovenski književnosti od Trubarja preko Prešerna do Župančiča. Svojo knjigo o rabi časov v francoščini je posvetil svojim slovenskim učencem, kajti v stiku z njimi je spoznal, v čem Slovani pri francoskem govoru vedno greše. Sedaj ima v delu slovensko gramatiko, ki bo izšla v zbirki Instituta za slovanske studije v Parizu. Pripravlja pa tudi na podlagi dolgoletnih izkušenj, ki si jih je bil pridobil v stiku z našimi visokošolci, francosko gramatiko za tujce, ki bo urejena na posebno racionalen način, ki se niti najmanj ne sklada s tradicionalnimi učbeniki. In naposled je neumorni profesor Tesnière vedno na razpolago našim intelektualcem, ki prihajajo v Strasbourg, kjer jih vodi in jim daje nasvete.

Poleg rednih poročil o pojavih v naši kulturi, ki jih piše od leta 1922. nadalje v Revue des Etudes slaves, je izdal naslednja dela, ki zadevajo slovenski jezik:

Najsi bi morali dopustiti, da kapitali, zbrani v Tesnièreovi knjigi, trenutno ne bodo donašali posebnih obresti, bodo gotovo v mnogočem pripomogli, da bo duhovni lik našega pesnika vsaj po nekaterih plateh njegove osebnosti jasneje stopil pred oko tistih Francozov, ki se radoznalo razgledujejo po kulturnem dogajanju sodobnega sveta. Po nekaterih plateh, pravim, kajti integralna estetska vrednost pesnikova se more razodeti le tistemu Francozu, ki je kot Tesnière tako dobro spoznal in tako iskreno vzljubil naš jezik, naš narod in našo zemljo. Tega se Tesnière sam dobro zaveda in zato pravi na strani 370. tole: „Tragedija Otona Župančiča je tragedija malih jezikov. Svetovni sloves kakega pisatelja je, lahko rečemo, produkt iz narodnega slovesa in posebnega koeficijenta, ki je enak razširjenosti uporabljenega jezika. Kar se tiče slovenščine, ki jo govori le poldrugi milijon ljudi, je ta koeficijent malenkosten. Poleg tega pa je težko prevajati pesnika. Vse zastonj, prevod je vedno le strateški umik, ki mu gre hočeš nočeš le za tem, da zapravi čim manj lepote, ki jo ima original. Vendar pa vedno izgubljam najboljši del. Dasi se torej Župančičevo delo dá primerjati z delom najboljših tujih pesnikov, ne da bi pri tem kaj utrpelo na sijaju, in dasi bi ga pri nas smatrali, če bi bil Francoz, za velikega pesnika, je vendar velika nevarnost, da ne bo v svetovni literaturi nikdar zasedel tistega mesta, ki bi mu po pravici šlo.“

Kdor bo v Franciji čital Tesnièreovo knjigo, se bo mogel uveriti, da naši pesniki niso le slučajni pojavi, „rari nantes“, ampak da so porojeni v močni kulturni fermentaciji, ki ima svojo kontinuiteto, ki proizvaja plemenite organizme in ki se po svojih afinitetah priznava k evropski kulturni skupnosti ter ni samo slučajno delo ljudi, ki so kot paraziti živeli na stebelu kakšne germanške ali romanske kulture. Akoprav torej čitatelji ne bodo mogli v popolnosti uživati plodov Župančičeve muze, se bo vendar v njih vzbudila zavest o obstoju majhne, a zanimive in kvišku stremeče kulture v Sloveniji. Zato moramo biti Tesnièreu iskreno hvaležni.

Sur quelques développements de nasales en slovène. Bulletin de la Société de linguistique de Paris, XXIV, 1923, pp. 152—182. Tirage à part.

Sur le système casuel du slovène. Mélanges linguistiques offerts à M. J. Vendryes par ses amis et ses élèves. Paris, Champion, 1925, pp. 347—361. Tirage à part.

Du traitement i de ě en styrien. Mélanges publiés en l'honneur de M. Paul Boyer, Paris, Champion, 1925, pp. 246—251.

Les Formes du duel en slovène. Paris, Champion, 1925. 16 × 25, XX + 454 pp. Tome III des Travaux publiés par l'Institut d'Etudes slaves de Paris. Couronné par l'Institut d'Etudes slaves de Paris (Prix Volney, 1926).

Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en slovène. Paris, Champion, 1925, 34 × 44, 42 pp. + 70 cartes + VI pp. Annexe au tome III des Travaux publiés par l'Institut d'Etudes slaves de Paris.

L'Accent slovène et le timbre des voyelles. Revue des études slaves, tome IX, fasc. 1—2, Paris, Champion (octobre) 1929, pp. 89—118. Tirage à part.

Compte rendu de Fr. Ramovš. Historična gramatika slovenskega jezika, II, Konzontizem, Slavia, IX, 2, 1930, pp. 353—358.

Oton Joupantchitch, Poète slovène, L'homme et l'oeuvre, Paris les Belles-Lettres, 1931; 14 × 20 × 3,5 cm. XV + 383 pp. Volume 7 des Publications de la Faculté des Lettres de Strasbourg.

Zanimivo je, da je avtor odkril vso vrednost Župančičeve poezije šele v Strasbourgu, nekaj let po odhodu iz Ljubljane, ko je začel pripravljati svoje predavanje o zgodovini slovenske književnosti, prvo predavanje te vrste na francoski univerzi. Iz teh predavanj je zrasla knjiga. Zato ima po svoji uredbi racionalen značaj disertacije. Vendar knjigo od konca do kraja preveva toplina iskrenosti in navdušenja. Intimnejše razloge za to svoje delo je avtor izrazil v mottu, posnetem po raznih Župančičevih verzih. Ta knjiga je že dolgo spadala v Francijo, saj so že leta 1928. dobili Italijani svojega Župančiča, ki ga je napisal Arturo Cronia.

Tesnière je napisal knjigo za Francoze in ne za Slovence. Čeprav marsikatera opomba meri naravnost v našo sredo, se mi zdi važno poudariti, da mu ne gre za tem, da bi ugodil našim internim interesom, da bi pravilno pomestil kulturne zasluge vseh delavcev Župančičeve dobe, da bi priznal ali ne priznal, kolikor je kritika rožljala okoli Župančiča z blago ali kruto zvenečimi meči, temveč gre mu zlasti za tem, da iz čistega srca predstavi svojim rojakom delo slovenskega pesnika s „finimi, čuvstvenimi ustnicami“, „z majhnimi, iskrenimi se očmi“ in z „nepojmljivim obrazom“ in smehom, v katerem se obenem prelivajo „skeptičizem, krotkost in kaplja cinizma“.

Zato se le skromno dotika virov in vplivov, ki jih Župančič sam instinktivno odklanja. Poglavitna želja njegova je, podati organski ustroj njegovega dela. Tu ga je vodila tale misel: Kadar je Župančič razvrščal svoje pesmi v zbirke, jih je vedno urejal po nekem notranje utemeljenem načrtu, ki ga v literarni vedi imenujemo kompozicija. Le analiza arhitektonike nam daje moč, da izločimo tista čuvstva in tiste misli, ki so ga vodile pri njegovem pesniškem snovanju, da najdemo glavne poteze njegovega psihološkega razvoja ter tako odkrijemo Arijadnino nit, ki nam je neobhodno potrebna, ako naj si utaremo pot skozi labirint njegovih simbolov.

Ta arhitektonski vidik sta bila sicer že sprejela Albrecht in Cronia, vendar Tesnière iz znanstvenih razlogov odklanja uporabo od njiju dobljenih rezultatov in hoče črpati le iz Župančičevega dela, „tako rekoč iz notranjosti“. Zato toliko prevodov, ki zavzemajo 194 strani, tako da razprava sama, ki je tudi pogosto opremljena s citati, ne obsega več kot 182 strani.

Pri izboru teh ilustrativnih poezij se je Tesnière ravnal po načelu, da mora preleteti v francoščino vse tiste pesmi, ki so v „Sloveniji na glasu zaradi njihove notranje lepote“. Nadalje pa je avtor v prvi vrsti upošteval „najbolj značilne pesnitve“, in sicer zlasti take, „ki bi mogle bolj neposredno zanimati francoskega čitatelja“. V teh dveh točkah, se mi zdi, je avtor popustil od znanstvenega vidika in se postavil na praktično stališče. Vendar je težko reči, da bi bila ta načela škodovala pravilnemu izboru. Obžalovati pa je, da je moral avtor pogosto opustiti neprevedljive pesmi, ki so se mu sicer zdele značilne in potrebne.

Kar se tiče prevajanja samega, si je ohranil popolno svobodo. Rimal je le, kadar mu je naključje vrglo primerno besedo v naročje. Seveda je vsakomur jasno, koliko more tudi pri najboljšem prevodu pesem izgubiti na prvotni svežini, na sijaju in ritmičnem ugodju. Največ bi tu mogel doseči kongenijalen pesnik, pa še ta bi moral pogosto nadomeščati prvotne lepote s svojimi lastnimi. Tesnière pa se je temu izognil z na splošno vestnim in iskreno občutenim prostim prevodom. Priznati moramo, da je svojemu čitatelju podal kar naj-

več je mogel kot izvrsten jezikovni strokovnjak, vendar ni izključena nevarnost, da bo francoski čitatelj pogostoma nehoté pogrešal baš tistega, kar se pri takih prevodih izgublja, namreč vzleta vezane besede in tistega neprevedljivega sozvočja, ki ustvarja okoli pesmi čudovito prelivanje duhovnosti, ki ga je Baudelaire imenoval „correspondances“.

Tesnière je skušal slediti človeku in njegovemu delu kronološki in arhitektonski obenem. Zato obravnava Župančičeve pesnitve in pesniške zbirke v zgodovinsko utrjenem časovnem zaporedju, jih obenem arhitektonski razkroja in hoče na temelju tega razkroja ugotoviti potek pesnikovega duhovnega razvoja. Sproti pa krepko riše vse tiste biografski pomembne dogodke iz pesnikovega življenja in dejstva, značilna za naš kulturni krog, ki bi nam mogla izbistriti včuvstvovanje in razumevanje Župančičevega pesniškega dela. Seveda se življenje in bujna mnogolikost njegovih pojavov le težko pokoravata urejenemu pregledu, kakršnega pričakujemo od znanstvene razprave. Zato je Tesnière ponekod moral odstopiti od svojih splošnih načel. To je storil zlasti pri pesmih za otroke, ki so nastajale istočasno z drugimi, vzdolž vsega pesnikovega življenja, in razodevajo, koliko svežine in pristne neposrednosti je ne glede na leta, ki so minevala, ohranila njegova duša kljub vsej grenkobi, ki je od časa do časa kapala vanjo. Strnil jih je v posebno poglavje, ne da bi jih bil seveda poprej izločil iz organski utemeljenega časovnega okolja, v katerem so bile nastale. Sicer pa je ta izločitev utemeljena tudi v tem, da so te pesmi izraz posebne funkcije človeške duše, ki tudi vsakdanjega človeka zalaga včasih z emocijami, ki bi jih lahko označili kot hrepenenje po vrnitvi v otroško dobo. Da je prevode obdelal ločeno od izvirnih del, je samo po sebi razumljivo, kljub temu, da se je v njih mogočno udejevala njegova ustvarjalna sila.

Knjiga obsega deset poglavij: I. Otroška in mladeniška doba; II. Lirizem mladosti (Čaša opojnosti); III. Lirizem bolesti (Čez plan); IV. Lirizem meditacije (Samogovori); V. Lirizem domovine (V zarje Vidove); VI. Dramatski vzlet (Veronika Deseniška); VII. Epski poskus (Jerala); VIII. Pesmi za otroke: Pisanice, Lahkih nog naokrog, Ciciban, Sto ugank; IX. Župančič kot prevajalec; X. Župančičev slog. Na koncu slede: Zaključek; bibliografska pripomba in kazalo.

Prvo poglavje opisuje rast njegove osebnosti, skrivnostno zrno, iz katerega je vzklila, zemljo, ki ji je dajala svojih sokov, luč, ki jo je grela. Tu so zbrani vsi činitelji, ki so oblikovali otroka in mladostnika: človeško okolje in njegova kultura, šola, prijatelji, vodniki in učitelji, nacionalne in socialne ideje, ki jih je polagoma vpijala mlada duša, prve publikacije, konflikti z družbo, boji za svetovni nazor, odkrivanje domovine, Evrope in sveta ter domače in svetovne literature, filiacija s sorodnimi umetniškimi dušami, utemeljevanje mlade struje vse do „Razstanka“.

V drugem poglavju Tesnière razkroja mladostni lirizem. Cukrarna je najprej izbruhnila v „Erotiki“, druga njena protuberanca pa je bila istega leta „Čaša opojnosti“, pisana v duhu „Carpe diem“, polna nebrzdanega življenja. Tesnière ugotavlja sedmero ciklov: ljubezenska strast (skrivnostna roža), kriza notranjega nemira (zimski žarki), nato desorientacija z romantičnim uporom tradicionalni čednosti (segedilje), zatem pa stud in gnus (bolne rože); proti koncu knjige postaja ton vedrejši: otroške pesmi in romance z močno narodno inspiracijo; za zaključek puščica, sprožena v kritike. Poglavje je opremljeno s

številnimi citati, iz katerih bi se dalo sklepati na vplive iz francoskega in nemškega sodobnega pesništva. Seveda je treba skrajno previdno razumevati tako primikanje podobnih verzov, kajti ne glede na slučajno sličnost nam stoji pesnikova osebnost čista in samorasla pred očmi. *J. Prezelj.* — (Konec prih.)

Milan Vukasović: *Бер, Кoko и comp.*, Beograd 1931.

Milan Vukasović, avtor nekaj zbirk basni, je izdal novo knjigo svojih drobnih in popolnoma svojevrstnih spisov. Kdor se bavi v današnjem zviharjenem času s tako, na videz tradicionalno literaturo, si mora biti povsem v svesti neke prvotne, preproste, a dovršene življenjske modrosti; pričujoča knjiga nosi vsa ta pečat.

Prvi del zbirke, „Detinstvo“ je skupina malih, ličnih dogodbic iz otroškega življenja. Na prvi pogled skromni sestavki razodevajo globoko in pretehtano poznanje zapletenega, neuravnovešenega, a v svojem razvoju in v svojih hontenjih strogo logično rastočega otroškega sveta. To prav za prav deci namenjeno čtivo odlikuje docela izvirno, vseh stvari, vkoreninjenih in šablonskih vidikov in načel prosto dojemanje malega človeka; tako obeležje daje knjigi popolnoma aktualen, sodoben in moderen značaj; pohvalno upravičuje podnaslov tega dela „pokušaj psihološke slike deteta“ in ji daje polno zanimivost za odraslega čitatelja. Nad vso pisanostjo nastrojenj, ki sijejo med vrsticami, lebdi kristalna in pronicava ljubezen do otroškosti in mladosti, tako da je to toplo občutje najzanesljivejši porok vrednosti te dobre knjige. — Tudi njen drugi del, sočne sličice „Iz prirode“ zadihajo mestoma svežost gledanja skozi mlado dušo in prav to jim daje poseben čar. — Sledi zaključna bajka o „Postanku meteora“, živo, pestro in značilno delce, ki ga ponekod preveva podtalna podobnost z ono duhovnostjo, ki je tako svojstvena našemu človeku z juga in ki se izpoveduje v oni vrsti enostavne, prozorne in čudovito zaokrožene pravljčnosti, ki je ustvarila n. pr. edinstvene „Priče iz davnine“ Ivane Brlić-Mažuranićeve.

Jezik je preprost, a bogat in točen. Vendar bi biló pisatelju in knjigi le v prid, ako bi izostali izrazi, kot so „pijaca“, „kasa“ in „larmati“.

Ivo Brnčić.

PREGLEDI

GLASBA

Koncerti. Dobro zasedeni moški zbor „Echo“ iz Krakova, ki je nastopil v Filharmonični dvorani s celo vrsto skladb iz poljske zborovske literature (Gal, Nowowiecki, Lipski, Kopicinski, Walewski, Lahman, Kamienski itd.), je imel na sporedu dobro odbrane zборе, ki pričajo o dobri kvaliteti in precejšnji bogatosti poljske literature za moške glasove. Peli so z izdelano dinamiko, naravnim, odločnim in zdravim izrazom. Dirigent: Walek-Walewski.

IV. simfonični koncert (5. junija 1931.) je imel na sporedu že prej igrano simfonijo Cezarja Francka (v d-molu), o kateri sem poročal ob priliki prve izvedbe. Ponoritev je nudila približno isto. Musorgskega „Noč na Lisi gori“, kompozicija, pri kateri mora dirigent slediti programskim predstavam, ki so določale nje obliko. Brez njih ostane izvajanje takih skladb bolj ali manj le glasen ropot, ki človeku ne pove mnogo. Dirigentu so te intencije komponista ostale precej neznane. Čajkovskega B-mol koncert je efektivna sklad-

lahko spoznali bogastvo naše materinščine in jim utegne slovenska književnost zbudati še več zanimanja.

Vsega tega se je dobro zavedal pisec uvoda Cankarjevim „Novelam“. Skrbno napisana študija obsega dvajset strani. To je eden najlepših kratkih Cankarjevih življenjepisov. Težava je bila pač dvosmernost študije. Pisec jo je očitno namenil Poljakom in nam. Kljub temu se mu je v celoti popolnoma posrečila. Probleme, ki jih mi še ne načenjamo, je zgrabil odkritosrčno in jih z velikim razumevanjem označil. Njegovo pojmovanje pisateljevega dela je predvsem pristrčno in pristno. Res, Cankar ne potrebuje povišanj! To misel doseže v nas Molè s svojim človeškim srcem in strokovnjaškim mirom. Navaja skoraj vse domače razprave. Rad se naslanja na Iv. Prijatelja in sprejema celo njegovo preozko označbo pisatelja. Napačna se mi zdi tudi označba subjektivne pristnosti v etični delitvi oseb. „Kralj na Betajnovi“ govori proti temu, kar piše uvodničar na str. 13. Tembolj pa me je navdušila primera Cankarja kot umetnika s Cervantesom in slikarjem El Grecom, ki je ustvarjal „z izražanjem ekstatičnih notranjih vizij“. (Prof. Molè je umetnostni zgodovinar.) Študija je obogatila našo kulturo, ker je hkratu poljska in naša. Dal nam jo je naš človek in pesnik, ki nas najčastneje zastopa v bratski državi.

Velika vrednost in pomen knjige sta zadostno priporočilo. Založba se je potrudila tudi s čedno opremo, lepim papirjem in tiskom. Tiskovne napake so prava redkost. Želeti je, da naroče vse naše knjižnice to knjigo, kljub temu, da je slovenska — v poljščini in pa prav radi tega. *Ivan Grabor.*

Lucien Tesnière: Oton Joupantchitch. (Konec.)

Kmalu po izidu „Čaše opojnosti“ umre Kette in dve leti kasneje prijatelj, ki je bil pesniku najbolj drag, Murn-Aleksandrov. Zato naslednja zbirka „Čez plan“ vsebuje najprej lirizem njegove bolečine; bolečina se umakne zdravilu samote in iz te se rodi pogum. S tem stopnjevanjem doživljajev je Župančič ganil srce mladine, ki se ga je živo oprijela. V nasprotju s Cronio je Tesnière ostroumno izluščil smiselno kompozicijo zbirke „Čez plan“, ki gre od obupa čez samoto v pogum. Poleg tega bi se dala deliti tudi v cikel noči in cikel dneva. Inspiracija te zbirke je mnogolika in je pogosto zakoreninjena v narodni pesmi. Za pesnikov notranji razvoj je zlasti važna pesem „Raznim poetom“, v kateri zavrne „bolne rože“ in se torej odvrne od „dekadentizma“. Pesnik dozori v moža. Svoj ideal izrazi v pesmi „Ptič samoživ“. Vrne se tudi k lepoti rodne zemlje (Kvarner). Zopet je zbral Tesnière več zanimivih reminiscenc na Dehmela (Ptič samoživ — Der Vogel Wandelbar) in na Verlainea (Ob Kvarneru — O mer tu es autrement belle que la sainte croix). Župančič odide leta 1905. v Pariz, kjer se mu razodenejo nove plati življenja. Novi duhovi, novi umetniki: Jaurès, Anatole France, Verhaeren, Walt Whitman. Tuja civilizacija se ga pa ne dotakne, pesnik le izčisti svojo umetnost. Naval novih vtisov sproži v njem refleksijo, poglobi se vase in napiše „Samogovore“, ki so izraz njegove proširjene in poglobljene inspiracije. Tesnière, ki kot Francoz vedno išče vodilne niti kompozicije, je utrdil v „Samogovorih“ petero ciklov, in sicer: melanholični, sarkastični in religiozni cikel, nato cikel duhovne vedrine in naposled cikel apoteoze domače zemlje. V prvem se je zlasti ženski motiv v primeri s „Čašo opojnosti“ dvignil na višjo ploskvo. Ženska mu ni več le čutno bitje, temveč osebnost, obdarjena z intelektom, fizično in moralno lepoto. Na mesto

erotične inspiracije stopajo duhovne vezi, ki ga sedaj spajajo z žensko. Kot Francoz Tesnière seveda ne zamudi prilike, da ne bi mojstrsko razložil pesmi „Zaprta park“, ki jo je pesnik napisal ob pogledu na zaprta in z luno oblitu Jardin du Luxembourg. Tudi v religioznem ciklu imamo pesem pariške inspiracije: „Pogled na Montmartre“, kjer je Župančič izrazil svoj religiozni pesimizem. Še en korak in pesnik nujno trči ob ateizem (Moj bog). Vendar najde božjo sled v vesti, svojem „skritem obrazu“. Pa tudi vest ne zadovolji pesnikove potrebe po milobi in zato z grenkobo ugotovi, da življenje ni vredno, da ga človek živi. Vendar pesniku še kipi po žilah kri in ta občutek utrdi v njem vero v življenje (Starec premišljuje).

Zato se v četrtem ciklu dvigne pesnik na višave življenjske vedrine, miru in zavesti (Deviza, Ribnik, Samemu sebi).

Ko je izživel notranje boje in se ustalil, se nagne nad svojo domovino. „Slovan“ prinese 1904. „Z vlakom“. Tu je Tesnière zbral celo vrsto reminiscenc na Dehmela, Verhaerena, Walta Whitmana in Verlainea. Vendar so le zunanjša značaja, kajti Župančičeva pesem stoji poleg njih v samolastni lepoti. Višek pa je pesnikova ljubezen do domovine dosegla v „Dumi“, kjer je izrazil (Vidmar, *The Slavonic Review*) povratek od kozmopolitizma k čisti ljubezni do rodne grude. Tudi tu je Tesnière nakopičil mnogo stihov zgoraj navedenih pesnikov ter ga zbližal z njimi, kar se tiče socialnega aspekta njegovih poezij. Vendar se „Duma“ konča z vprašanjem. Zavest narodnega vstajenja bodo prinesle šele „Zarje Vidove“. „Duma“ je po Tesnièreevem mnenju poglavitno Župančičevo delo.

Peto poglavje, naslovljeno „Domovinski lirizem“, začinja s kozmično in simbolno razlago izraza „zarje Vidove“. Te zarje stoje na ločnici med „njegovo bujno mladostjo in starostjo, ki ga čaka; došel je do ravnovesja, ki se zove zrela doba“. A te zarje Vidove ne sevajo le njemu, temveč tudi njegovi domovini. Tesnière odpira pred svojimi bralci bridke strani naše zgodovine, omenja koroški plebiscit in Rapallo. O prvem trdi, da je tu bila „Francija slabotna kot vedno, Anglija hinavska, Italija brezstidna, Amerika pa da sploh ni bila nič; da sta se tu pravno sankcionirali nasilje in krivica mnogih stoletij. V dneh te grenkobe se pesnikova duša zlije z domovino, ta pa dobi svoj izraz v njem. Župančič postane narodni bard, slovenska misel dobi najpopolnejši izraz v „Zarjah Vidovih“.

„Slap“, ki otvarja zbirko, je ena izmed najbolj harmoničnih Župančičevih poezij. V njem je izražena „vsa otožna melopeja večnega in tragičnega iztekanja stvari“. Nato sledé trije cikli, ki odgovarjajo trem razvojnim fazam poeta in domovine (Dies irae, Pesem žebjarjev, Lakota, Otroci molijo, Begunka ob zibeli); v drugem, ki velja sedanjosti, se poet indentificira s svojim narodom (Podoba, Pesem kovačev, Naša beseda); tretji pa nas vodi v bodočnost, ki jo simbolizirata dozorevanje in rodovitnost (Naša telesa, Pričakovanje). Knjigo zaključuje pesem, ki je nekak pendant k slapu (Mesečina): Skrivnostnih dih prešinja pesnika, da je kakor eno z domovino. V prvi in zadnji kitici se kot ob sordini čuje šumenje „Slapa“.

Izredno mnogo pozornosti je Tesnière posvetil Župančičevemu dramatskemu delu, „Veroniki Deseniški“. Nagib, da se je lotil drame, meni Tesnière, je Župančič dobil v službi dramaturga pri gledališču, kjer je polagoma spoznal dramatsko umetnost vseh narodov in vseh časov. Knjiga obširno razpravlja o

virih Veronike Deseniške in razkroji dramo po vsebini in kompoziciji. Značaji, pravi, da so krepko risani. Bistroumno razloži dozdevno dvojnost v značajih Veronike in Friderika, ki se pod vplivom ljubezni vzajemno prešinjata. Vendar meni, da zbog te psihološko sicer utemeljene dvojnosti, prav toliko izgubljata na življenjski sili, kolikor sta pridobila na simboliki. Tesnière konstatira, da Župančiču ni šlo toliko za tem, da napiše nacionalno ali zgodovinsko dramo, temveč, da je le psihološki razplet dražil njegove tvorne sile. Ko želi odkriti globlji smisel, ki se skriva pod dramatsko zgradbo, ugotovi, da bi bilo pogrešeno presojati dramo po afabulaciji in odločno odklanja primeru s Hebbelovo „Agnes Bernauer“. Simpatično sprejema Keleminovo mišljenje, da je „Veronika“ neke vrste aristotelična usodna tragedija (celjske zvezde), in je torej po svoji strukturi klasična ter se more sklicevati na Sofokla in grške tragedije. Tesnière zavrača tiste kritike, ki so grajali Župančiča radi pomanjkanja enakomernosti v tonu, in mu raznolikost sredstev šteje celo v odliko. Ima pa pomisleke proti lirskim tiradam, ki se nagosto pojavljajo. V tem vidi sorodnost s Shakespearejem. Maeterlincku ga približuje s tem, da pokaže, kako se skozi vso dramo vlečejo simboli. Flamandcu je podoben po slogu, ki sicer ni tako subtilen kot njegov, pač pa nenavadno fin.

Poseben odstavek je posvetil Tesnière tistim kopjem, ki so jih slovenski kritiki zlomili nad „Veroniko“ in med seboj. So stavki, iz katerih zveni rahlo, včasih pa tudi krepko očitaje. Neizprosno pa odklanja Severjevo polemiko.

Poglavje zaključuje pregled uspehov „Veronike“ izven slovenskega ozemlja in pa nekaj citatov, kjer Župančič govori o svojih dramatskih načrtih.

V sedmem poglavju pregleda Tesnière tiste štiri fragmente Jeralinega epa, ki so izšli v Ljubljanskem Zvonu. „Jerala“ spominja na Fausta, saj je prav tako filozofski zamišljen; kakor Fausta vodi tudi Jeralo hudič in končno Župančič snuje že 28 let nad tem epom, tako da bo kot Faust delo vsega pesnikovega življenja. Zadnji odlomek po mogočnosti izraza prekaša vse, kar je Župančič doslej napisal. Tudi tu nam je Tesnière primaknil v prispodobo nekaj Verhaerenovih in Verlaineovih stihov.

V osmem poglavju je Tesnière obdelal otroške pesmi: Izložil je oba prevoda „Palčki Poljanci“ in „Pokoncu izpod korenin“. Župančič je eden izmed redkih pesnikov svetovne literature, ki je umel srečno prodreti v otroško psiho. Njegove otroške pesmi so nenavadno fin prirodni in estetski nauk, kar so mu priznali tudi predstavniki vzgojstva v Sloveniji. V krepko skandiranih ritmih, ki sicer niso značilni za Župančiča, vidi Tesnière Levstikovo šolo. Zanimiva je Tesnièreova opomba, da je pesnikova duša v dobi „Samogovorov“ in „Zarij Vidovih“, ko se je v življenjskem boju čistila, utripala baš s čisto dušo najmanjših. V obeh zbirkah iz leta 1915. se čuti toplo vzdušje pesnikove rodbine.

V „Cicibanu“ je znal Župančič posebno srečno združiti razumski ali čuvstveni značaj besed z njihovim zvokom in ritmičnim razgibom. Ta skladnost se zdi tako nujna, kot bi Župančič odkril ne nekaj novega, ampak nekaj, kar je bilo dano od vekomaj. Včasih praktični smisel nekam izplahne in tedaj nastopi zmagoslavje onomatopoiije, ki je pri muzikalnosti slovenskega jezika nekaj čudovitega. Včasih pa si sledé druga za drugo pestre slike, ki dozdevno nimajo ožje zveze med seboj, pa vendar čudovito ustrezajo ustroju duše štiri-letnega otroka. Naravnost nedosegljivo pa je znal Župančič v tem, otrokom

tako milem in domačem jeziku podajati najmlajšim filozofijo življenja (Naše luči). Prav tako je v „Ugankah“ sporočil otrokom duhovito igro.

Deveto poglavje je posvečeno Župančičevim prevodom. Pesnikovo prevodno delo je ogromno. Dvanajst Shakespearejevih dram in še osem drugih angleških del, skupaj dvajset; osem francoskih knjig, dve nemški in dve španski, torej skupaj dva in trideset prevodov. Vendar njegova delavnost še ni izčrpana, saj Tesnière ni zaznamoval več prevodov, ki smo jih dobili med tiskom in po izidu njegove študije. Zasluga teh prevodov je ne le v tem, da čitatelji spoznavajo ob njih najboljša dela svetovne literature, marveč tudi v tem, da je Župančič umel mojstrski prilagoditi slovenski jezik vsem odtenkom velikih literarnih jezikov evropskega zapada in tako slovenščino obogatil na moči in gibkosti izraza.

Župančičev slog je samoniklega značaja, je izraz pesnikovega življenja, ki ga označuje duhovnost, volja, strast. On je pesnik ponižne socialne plasti, sredi katere se je rodil. Ne glede na očitke, da se preveč kreta v nedostopnih višinah, je vendar realist in objektivni umetnik. Njegova inspiracija je ne navadno bogata: življenje, detstvo, delo, veselje, bolečina, pesnik, poezija, domovina, ljubezen, žena, smrt, mesto, vlak, brzojavni drog, obrt, lakota, slovenski jezik in še mnogo drugih predmetov je moglo v njem sprožiti pesniški polet. Pri vsem tem pa Župančič neguje obliko svojih pesmi in je med redkimi Slovenci, ki zna „pisati“. Tesnièreju se zdi primerna Albrechtova prisposoba med Flaubertjem in Župančičem. Kot nekdanj Flaubert, tako tudi naš pesnik ni nikdar zadovoljen s svojim delom. So pesmi, ki jih je Župančič tolikokrat popravil, da jih poznamo v treh oblikah. Dasi je simbolist, se vendar izogiba abstrakciji. Ritem pri njem kraljuje nad šolarsko mero, zato mu more ustrezati edinole prosti verz. V tem odstavku Tesnière, ki mu krepko tiči v krvi romanski smisel za obliko, večkrat graja prezir slovenskih pisateljev do nje. Morda ima prav, vendar mora pomisliti, da je naša šola kratkotrajna. Cankar in Župančič sta svojim naslednikom pokazala lepšo pot, kar bo gotovo rodilo dobrih uspehov.

V zaključku je avtor strnil v študiji dobljene spoznatke. Župančič je močna osebnost, ki vedno bedi in se venomer razvija, ki jo bolj intuicija kot razum vodi k idealu, ki ga doslej še ni mogel natanko določiti. Odtod obup kritikov, ki ne morejo prodreti v skrivnosti njegovega mišljenja. Župančič se giblje v svetu stvari, ki jih ne moremo ne tehtati ne razumeti; s pesnikom moremo zgolj čutiti in trepetati. Kljub temu so ga Slovenci pripoznali za velikega lirika, četudi se še mnogi ne zavedajo, „da je dandanes največji izmed njihovih pesnikov, celo večji kot božanski Prešeren“. H koncu Tesnière udari po metodah slovenske kritike, kar je bil storil že v raznih prejšnjih poglavjih, in sicer ne brez zdravega smisla.

V bibliografski opombi je zbral Tesnière pregled vseh razprav in člankov o Župančiču, iz katerih je črpal za svojo študijo potrebne podatke. Dasi je med razpravo samo večkrat opozarjal na razne nedostatke, ki jih je zagrešil Cronia, vendar priznava, da je razprava italijanskega pisatelja najboljše splošno delo, kar jih imamo o Župančiču.

Ne da bi hoteli zmanjševati vrednost domačih podrobnih razprav, ki se jih je Tesnière posluževal in jih pogosto citiral, moramo tudi njegovemu delu priznati vrednost, ki mu gre. Motil bi se tisti, ki bi v njegovi knjigi iskal nežnega

lirizma, zapletenega umovanja ali do nerazumljivosti zgoščene abstrakcije. Tesnière je po rodu Norman in ima v svojem značaju ostro izražene odlične kvalitete svoje rase: je neobičajno delaven, odporen, kritičen duh, ki mu je zdravi smisel eno izmed glavnih načel v življenju. Poleg tega pa je kot Galec duhovit in kot Roman vnet za oblikovno dovršenost. Taka je tudi njegova knjiga: trezna in jasna, pisana v duhovitem, oblikovno dovršenem jeziku. Knjiga vsebuje stvari, ki sečitajo naravnost imenitno. Razprava je krepko zgrajena in Tesnière kot znanstvenik ostaja vedno pri svojem predmetu ter si ne dovoljuje brezplodnih digresij.

Tesnièreova knjiga je bila sprejeta v Sloveniji z velikim veseljem. Naša neznanost, megljeni pojmi, ki so obstajali pred vojno in med njo o naši narodni individualnosti, in pa naša brezbržnost za informacijo inozemstva, zlasti pa naših političnih prijateljev, so zakrivali, da smo utrpeli strašne izgube na našem narodnem telesu. Bolj kot kateremu drugemu narodu nam je dandanes potrebno sistematično obveščanje inozemstva o naših potrebah in nadlogah. Tesnière opravlja to delo v Franciji. Seveda ne zmore vsega en sam človek. Ali se ne bi mogel organizirati krog sotrudnikov, večjih francoskemu pisanju, ki bi si razdelil delo po področjih in bi spravil na svetlo vse razloge, zakaj imamo pravico do prostora na solncu?

J. Prezelj.

PREGLEDI

KNJIGE IN ČASOPISI

Konec modernosti. V naslednjih vrsticah navajam dve značilni izjavi o razvoju in stanju sodobne literature. Avtorja se lotevata problema s precej različnih vidikov; tem prepričevalnejša so njuna izvajanja, ako se v nekaterih bistvenih rečeh krijejo.

Ideolog ruske emigracije, kulturni filozof Nikolaj Berdjajev, piše v „Prager Presse“ (22. septembra 1931) pod naslovom „Bodočnost ima realizem“:

„Na mlade Ruse napravlja Proust silen vtisk. Toda posnemanja so mučna. Nič ni brezupnejše kot posnemati Prousta. Ne pravim zategadelj, ker morda Prousta podcenjujem. Nasprotno, mislim, da je Proust najodličnejši in najizvirnejši pisatelj zadnjega evropskega razdobja. Znanstveni pomen mu je še večji od umetniškega, njegovo ustvarjanje je za psihologijo in psihopatologijo neprecenljivo. Jaques Rivière, ki je spoznal Proustov pomen, ga po pravici postavlja na eno stopnjo s Freudom. Proustu uspevajo odkritja v območju pod-

zavestnega, vse je pri njem pogreznjeno v pajčevino podzavesti. Skrajno ostro zastavlja tudi problem časa. Toda Proust se izključno opira na preteklost, osnovni téma mu je disociacija, desintegracija osebnosti. Proust je psiholog, ni pa pnevmatolog, nima duha.

V tem oziru je moderni francoski roman znatno globlji in resnejši od Prousta, je duhovnejši in tragediji sorodnejši, dasi stoji Proust po izvornosti talenta više. V mislih imam take pisatelje, kakor Greena, Mauriaca, Bernanosa in pač največjega med njimi, še ne docela priznanega Marcela Jouhandeauja...

Bodočnosti nima psihološka analiza, ne analitični roman: dasi stoji dandanes ta oblika v ospredju, stoji le zategadelj, ker današnji pisatelj doživlja skrajne oblike socialne osamitve... Ne dá se reči, da bi imela bodočnost romantika. Naše razdobje stoji v znamenju reakcije proti romantiki na vseh področjih — v umetnosti, religiji, filozofiji, v socialnem življenju —, često nepravilne reakcije, kakor je vsaka reakcija nepravilna. Toda to naj ne pomeni, da